

ODGOJNO OČINSTVO. DON BOSCOVA POUKA*

ALDO GIRAUDO
Pontificia Università Salesiana,
Piazza Ateneo Salesiano, 1
00139 Roma, Italija

Primljeno:
31. 1. 2007.

Stručni
rad

UDK 371.4
Bosco, G.

Sažetak

Podsjećajući na autobiografski don Boscov zapis o bolnom prisjećanju na smrt vlastita oca u ranom djetinjstvu, autor razmišlja o don Boscu kao duhovnom ocu mladih. Očinski lik ima važnu ulogu u don Boscovu odgajateljskom životu i djelovanju. U njegovu odgojnom sustavu posebno mjesto zauzima empatijska suosjećajnost s odgajanicom. Tako se između odgajatelja i odgajanika razvija specifična komunikacija po kojoj se odgajanika upućuje na prikladan put prema njemu svojstvenom rastu i zrelosti. Odgajatelj pokazuje optimističan realizam i poštuje odgajanicovu izvornost i slobodu. Među osloncima don Boscova preventivnog sustava posebno mjesto zauzimaju vjera te specifična, mladima primjerena askeza i duhovnost. U autentičnoj odgojnoj zajednici koja se ostvaruje po uzoru na obiteljski model, odgajatelj prati čuvstveno, moralno i duhovno dozrijevanje odgajanika i promiče njihovu osobnu odgovornost te društveni i crkveni protagonizam.

Ključne riječi: don Boscov odgojni sustav, odgojno očinstvo

I nakon 57 godina sjećanje na bolni događaj u njemu je još uvijek vrlo bolno i snažno. Ispruženo na krevetu nalazi se bezivotno tijelo mladoga oca. Svi izlaze iz sobe. Majka ga poziva tihim glasom: »Dođi, Ivane, dođi sa mnom.« On odlučno odgovara: »Ako ne ide tata, ne želim ni ja.« Zatim slijede one strašne riječi: »Jadni sine, dođi sa mnom, ti više nemaš oca«, i ruka koja ga izvodi iz sobe. »Ja sam plakao jer je ona plakala. U toj dobi svakako nisam mogao shvatiti koliko je gubitak oca velika nesreća.« Bilo je to 18. svibnja 1817. Ivan Bosco imat će dvije godine sljedećega 15. kolovoza. Ta činjenica ušla je u njegovu djetinju svijest i duboko mu se usjekla u pamćenje.

Tako započinje jedan od don Boscovih najdjelotvornijih autobiografskih spisa, *Uspomene iz Oratorija*. Kao što pripovijest otkriva, traumatski događaj ozbiljno je utjecao na obiteljsku situaciju i obilježilo Ivanov život.

OD GUBITKA OCA DO ODGOJNOG OČINSTVA

S preranim gubitkom oca možemo povezati dva temeljna stava koji će se pokazati posebnim blagom u don Boscovu životu.

* Naslov izvornika: *Paternità educativa. La lezione di don Bosco*, u: »Note di pastorale giovanile« 40 (2006)9, 50-53.

Prije svega on još od djetinjstva očituje težnju prema traženju i uspostavljanju prijateljskih i sporazumnih odnosa s odraslim, »očinskim« likovima. Sjeća se događaja iz rane adolescencije: »Često sam putem susretao svoga župnika u društvu s njegovim kapelanom. Izdaleka sam ih pozdravljao, a kad bih im se približio, čak bih se i naklonio. Oni su mi međutim suzdržano i ljubazno otpozdravljali nastavlajući svojim putem. Više sam puta plaćući govorio samome sebi ali i drugima: 'Kad bih ja bio svećenik, volio bih drugačije postupiti. Približio bih se djeci, rekao bih im koju lijepu riječ i dao im poneki dobar savjet.' Koliko bih bio sretan da sam mogao malo porazgovarati sa svojim župnikom!«¹ Potreba za prijaznim odnosom s uglednim osobama prati ga čitavog života. Za vrijeme formativnog razdoblja nastoji uspostaviti srdačan odnos i zadobiti naklonost učitelja i profesora, sjemenišnih poglavara i poglavara u Crkvenom konviktu, uzvraćajući na njihovu pozornost otvaranjem duha i povjerljivom raspoloživošću. Kasnije cijeni svaku prigodu za uspostavljanje prijateljskih veza sa svojim nadbiskupom, s gradskim upraviteljima, ministrima, kraljem, kardinalima u rimskoj kuriji i s papom, nudeći suradnju, izvještavajući o svojim aktivnostima i projektima, potičući savjete, odobrenja i podršku. Napetosti i neshvaćanja na koja ponekad nailazi kod nekih za njega su uzrok nevolja i izvor trpljenja. Međutim, ne zadržava se na tom vršnom odnosu. On namjerno nastoji stvarati mrežu sve širih odnosa, uspostavljati prijateljstva i dopisivati se. Sve je to obilježeno neposrednošću obiteljskih odnosa, u kojima srdačnost i naklonost tvore polazište za sudjelovanje u vrednotama, odgojnoj revnosti i projektima, kako bi sugovornika uključio u djelatno zalaganje usmjerenom na odgoj mladeži.

Kao drugo, polazeći od unutarnje razrade vlastitog iskustva siročeta, potrebitog pomoći i suosjećajnosti, Ivan Bosco uspijeva razviti mudru suosjećajnost sa svakim dječakom bez oca i skrbi, bez ekonomske podrške, ljudske formacije i duhovnoga vodstva, dozrijevajući u posebnoj empatijskoj sposobnosti, uravnoteženoj s čuvstvenom sposobnošću i prirodnom težnjom prema solidarnosti. I to je sastavnica iz koje se rađa nešto novo, dio koji obilježava njegovo poslanje odgajatelja i pastira mladih. Još kao adolescent on zna uspostaviti takav odnos s vršnjacima koji mu pribavlja simpatije i olakšava uspostavljanje konstruktivnih prijateljstava. Nadasve se zanima za slabije drugove, potrebite pomoći u školi i u formaciji. Sljedećih godina, napredujući u odgojnom iskustvu i izoštrujući nakanu, formativna sredstva i metodu, jednaku će važnost pridati uosobljenom odnosu očinstva-sinovstva sa svakim dječakom – pojedinačna pedagogija koja poštiva jedinstvenost svakoga i razrađuje pojedinačne odgovore – kao i stvaranju ozračja odgojnog okruženja, obilježujući svoje odgojne ustanove prema vrsti karakterističnih međusobnih odnosa obiteljske zajednice u kojoj se uspostavljaju ljudske i prijateljske međuovisnosti koje uspijevaju promicati ozračje ljubaznosti.

PRIMJERNO ODGOJNO ISKUSTVO

Don Bosco odgojno djelovanje shvaća kao očinsku zadaću. Koristi posebnu, njemu svojstvenu metodologiju: prije svega nastoji uspostaviti osoban i povjerljiv odnos sa svakim dječakom kojega susretne, polazeći od najsiromašnijih i napuštenih,

¹ I. BOSCO, *Uspomene iz Oratorija svetog Franje Saleskoga*, Katehetski salezijanski centar, Zagreb, 2007, str. 81-82.

u odgojnoj skrbi koja malo-pomalo postaje sve obuhvatnija. To od njega zahtijeva apsolutno i velikodušno predanje. Po njegovim djelima i stavovima dječak osjeća da je snažno i jedinstveno ljubljen te je potaknut na promjenu, otvaranje i odgovarajući odgovor. Zatim, nakon što je osvojio srce i pun poštovanja pozvao se na razum, don Bosco nastoji probuditi dublje čežnje kako bi otvorio obzorja smisla, uvjeren da u duši svakog mladića postoji velika potreba za beskrajnim, na što ga potiče djelovanje Duha Božjega.

Iskrena i slobodna čuvstvena povezanost koja se uspostavlja s odgajanicima omogućuje svecu da otvori djelotvorniji komunikacijski kanal. Tako, služeći se riječju i iskustvom, pripovijedanjem i poukom, povjerljivim suučesništvom i unutarnjim prijateljstvom, on može podsjećati na privlačne ideale, upućivati na divne i poticajne primjere, koji mogu pobuditi zanimanje i želju, potaknuti volju i zalaganje.

Istovremeno nastoji ukazati na ostvarive puteve prilagođene posebnosti svakog dječaka. Stoga prije svega nastoji shvatiti njihov karakter, odmjeriti njihove sposobnosti i mogućnosti, ispitujući i njihov mogući duhovni poziv. Tako svakome pomaže da raste: onaj tko je slab nalazi lakši put; onaj tko je sposoban, put koji je izazovniji te ga potiče da pođe zahtjevnijim stazama u nastojanju da postigne izvrsnost i »kršćansko savršenstvo«. Tijekom formativnog puta njegova očinska prisutnost nudi poticaje i podršku, pouku i ispravljanje, prosvjetljujući razum i oblikujući čuvstva, aktivno uključujući svakoga u odgojno okruženje koje obilježava njegove ustanove za mlade, u kojima je mnogo značajnih ljudi, izazovnim prijedlozima i radosnom živahnošću.

Osobno formativno iskustvo poučilo ga je o važnosti prijanjanja uz svakodnevicu,

umijeća dijalektičkog povezivanja prihvaćanja ograničenja i velikih projekata, vrijednosti rada i postojanosti, povjerenja u sposobnosti ljudskoga duha, obnoviteljske snage ljubavi koja se dariva, djelotvornosti vjere i povjerenja u Boga, sveopće privlačnosti Kristova lika i poruke, snage privlačnosti ispravno predočenog evanđeoskog savršenstva, unutarnje snage molitve i sakramenata za obnovu duha i učvršćivanje kreposti. Njegov realizam je optimističan. Zna da je povijest, koja je simbol Božje ljubavi i čovjekova zalaganja, prožeta duhom Krista uskrsnuloga te da svaki dječak, i onaj najsiromašniji, može postati sudionik povijesti.

Don Bosco nastoji vrednovati privlačnost koju izaziva njegova jedinstvena čuvstvena sposobnost i bogata osobnost suradnika (brižno izabranih i formiranih među mladićima predstavljenim kao starija braća) kako bi se odgajanje otvorilo za povjerljiv i intiman dijalog te se tako, pomoću njega, njegovao unutarnji život. On želi svakoga uvesti u slast duhovnog života, pobuditi u njemu želju za moralnim savršenstvom, pomoću osobnog i konkretnog, slobodno predloženog praćenja. Stoga on ne samo da vrednuje slučajne susrete, programirane mjesečne razgovore i slavlje sakramenta pomirenja, nego potiče ostvarivanje značajnih duhovnih odnosa među vršnjacima, predlaže duhovne obnove i vježbe, nudi raznolikost kulturalnih, religioznih, ludičkih i blagdanih prijedloga koji stvaraju prigode za razmišljanje, razbijaju monotoniju svakodnevnoga ritma i bude želju za usavršavanjem.

Ozračje darovanog čuvstva te delikatnog poštivanja izvornosti i slobode svakoga pojedinca nije samo vrijednosno načelo nego i tajna odgojnog procesa koji teži uspostavljanju spontane suglasnosti, vedre unutarnje otvorenosti i velikodušne suradnje.

Kako godine prolaze, a iskustvo se povećava, don Boscovo obzorje se širi na sveukupan svijet mladih koje valja »spasiti« i na društvo koje treba »obnoviti«. Stoga ni sebi kao odgajatelju i evangelizatoru s jasnim osjećajem za građansko i crkveno, ne daje odmora, kako bi povratio i predusreo, odgajao i preodgajao, poticao zvanja i oblikovao osobnosti. Njegove »kuće«, nastale radi skrbi za siromašne i napuštene mladiće, za prihvaćanje stvarnih i prividnih »silotana«, uzor su svakoj odgojnoj i pastoralnoj zajednici, podrška za uključivanje u odgojno djelovanje obitelji i župe, pomoć građanskom društvu, značajno neformalno mjesto susreta Crkve i svijeta mladih.

POUKA I IZAZOVI

Don Boscovo pedagoško i pastoralno učenje još je bogatije poticajima. Njegova pedagogija, koja veliku važnost pridaje zalaganju odgajatelja, podsjeća nas kako valja žurno poraditi na njihovoj formaciji.

Prije svega, prema svečevu mišljenju, poslanje odgajatelja promatra se u religioznom ozračju i nužno zahtijeva *vjerski izbor te asketski i duhovni hod*. Valja naime imati posebne kreposti koje mogu podržati formativni govor, karakterizirati aktivnosti i metodu te im dati usmjerenje i djelotvornost. U maloj raspravi o *Preventivnom sustavu u odgoju mladeži*, don Bosco tvrdi: »Ovaj se sustav u praksi posvema oslanja na riječi sv. Pavla koji kaže: 'Ljubav je velikodušna, dobrostiva je ljubav, svemu se nada, sve podnosi.' Stoga jedino kršćanin može uspješno primjenjivati preventivni sustav. Razum i vjera su sredstva koja odgajatelj mora neprekidno upotrebljavati, poučavati ih te ih i sam osobno prakticirati želi li da ga slušaju te da postigne svoj cilj.« Svako odgojno djelovanje, prema don Boscu, valja usmjeriti ka kršćanskoj kari-

tativnoj ljubavi te ga ujedno shvatiti kao zalaganje koje je od odlučujuće važnosti za budućnost ljudskoga društva. On prema tome smatra nužnim da odgajatelj, svjestan etičke odgovornosti koja proizlazi iz njegova poslanja, svoj profesionalni izbor temelji na prianjanju uz Kristovo evanđelje te se »revnosno« posveti svojoj zadaći: on »je pojedinac posvećen dobru svojih odgajanika, stoga treba biti spreman na sučeljavanje sa svakom smetnjom, svakim naporom kako bi postigao svoj cilj, a to je građanski, moralni i znanstveni odgoj njegovih odgajanika.«

Na drugome mjestu, metodološko prvenstvo koje svetac pripisuje čuvstvenosti, očinstvu, umijeću osvajanja srca bez nasilja i lažnog predstavljanja, kao put prosvjetljenja uma, prenošenje vrednota i obraćenja volje, čini nas opreznima kad je posrijedi važnost *cjelovitog formativnog puta za odgajatelje-pastire*, koji će se protezati iznad zahtjeva jednostavne »tehničko-profesionalne« pripreme, koju se postiže u okviru znanosti odgoja i kurikulumu pastoralu mladih. U don Boscovoj optici, onaj tko je pozvan formirati – roditelj ili učitelj, pastir ili »odgajatelj« u općenitom i specifičnom smislu – ima zvanje koje je usmjereno na specifično poslanje, što zahtijeva sveukupno uključivanje počevši od unutarnjeg prianjanja. Nužan je stoga ozbiljan put uz vodstvo, put koji će započeti razlučivanjem stavova/poziva i pozornim preispitivanjem nakana, sa sviješću o odgovornostima uključenim u svaku odgojnu ulogu. Valja se prisjetiti da se njegovo iskustvo rađa iz pastoralnog okruženja, pod vodstvom sv. Josipa Cafassa, izvrsna duhovnog pratitelja, te se razvija u zajednici posvećenih i suradnika laika koji su ukorijenjeni u religioznim vrednotama. Svi su oni angažirani u odgojnom poslanju, pozorno formirani na zajedničarskoj i osob-

noj razini, pozvani na neprekidno razmišljanje o iskustvu, formirani za ozbiljno preispitivanje, pomoću mjesečnog »davanja obračuna« o vlastitom djelovanju, duševnom stanju i međusobnim odnosima. Postajemo svjesni da vjerno aktualiziranje donboscovske baštine, osim potpunog formativnog procesa koji se neprekidno prati i koji njeguje čuvstveno, moralno i duhovno dozrijevanje te uvježbava za empatijsko i dijaloško stvaranje odnosa s brigom za specifične profesionalne kompetencije, zahtijeva i uvođenje u reviziju života, težnju prema etičkom i duhovnom savršenstvu, razvoj jasne sklonosti prema darivanju i osobnoj skrbi za svakog pojedinog odgajanika. Osim toga valja pažljivo njegovati smisao pripadnosti odgojnoj i pastoralnoj zajednici, prakticiranje dijaloga i formativne suradnje, razumnost i intelektualnu fleksibilnost.

Napokon, važnost koju don Bosco pripisuje obiteljskom modelu, koji se shvaća kao prisutnost komplementarnih odgojnih likova, njegovo viđenje odgoja kao re-

zultata skupnog i suradničkog zalaganja, kao ploda ambijenta bogatog prisutnostima i odnosima, blizim i značajnim uzorima, potiče našu pozornost na *ostvarenje autentične odgojne zajednice*. Protiveći se težnji prema rascjepkanosti u male skupine, podijeljene prema dobi ili interesima, povjerene jednom jedinom odgajatelju ili uskoj skupini animatora, pozvani smo ponovno otkrivati vrijednost širih formativnih zajednica, u kojima postoji pluralnost odgojnih prisutnosti pomoću komplementarnih uloga, koje usklađuje kvalificirana i priznata odgovorna osoba, te se daje prostor čestim i značajnim skupnim trenucima, iako se poštuje zahtjev za raznolikim putevima, te se mlade navikava na međugeneracijske odnose. Njeguje se širi smisao pripadnosti društvenoj i crkvenoj zajednici, omogućuje djelatno uključivanje dječaka i mladića na raznim razinama, daje se prostor za one osobne karizme koje otvaraju za puteve zvanja i uvježbavaju za odgovornost te za društveni i crkveni protagonizam.